

BOHEMIA TANULMÁNY

sek önmaguk, de a kommunisták számára is”.²⁴ Václav Havel a kétpártrendszer szükségességéről elmélkedik: a sajtószabadság nem nyújt elegendő biztosítékot, mert a hatalmat csak egy másik hatalomért versengő erő tudja kiegyensúlyozni: „Minden forradalom keserű tapasztalata arra tanít”, hogy ha a „kommunista párt nem teszi lehetővé önmaga erős ellenőrzését kívülről”, „elveszti önkontrollját és elfajul”.²⁵ Ami azonban logikailag hibátlan, politikailag nem kellőképpen megalapozott. Jiří Lederer osztja ugyan Havel aggodalmait, hogy a közvélemény ereje a kommunista párttal szemben nem jelenti a demokrácia elégséges biztosítékát, de életszerűtlen konstrukciónak tekinti, hogy a közeljövőben két egyenrangú párt versengése oldhatná meg a problémát. Ugyanakkor a biztosítékok széles rendszere „összességében új minőséget képvisel”, ami még nem tökéletes, de nem is végleges. A Nemzeti Front eddigi két árnyékpártja gyökeres átalakuláson megy keresztül, elképzelhető a kommunista párt „haladó” és „konzervatív” szárnyának különválása. Egy nyíltan antikommunista párt fellépését, mondja Lederer, nem tartja kívánatosnak sem Havel, sem ő maga.²⁶

Az első három hónapban a pártvezetés nem rendelkezett világos programmal. Mlynář szerint Dubček nem volt gyenge és naiv, ahogy a közvélekedés tartja, s nem véletlenül lett a prágai tavasz jelképe.²⁷ Habitusának és kommunista meggyőződésének része volt az a humanista hit, hogy demokratikus vitával és a meggyőzés erejével a szocializmusban rejlő lehetőségek felélesztését szolgálja. Kétségtelen, hogy a nyár derekáig hasonló, bár kevésbé radikális fejlődésen ment keresztül, mint 1956-ban Nagy Imre néhány nap alatt. Kezére játszott a kritikai hullám, amelynek segítségével a Novotný-klánt ki akarta szorítani a hatalomból. Szabad utat engedett a szólásszabadságnak, a folyamat azonban hirtelen felpörgött és ellenőrizhetetlenné vált. Az apparátus egy részét elfogja a bizonytalanság és félelem érzése: egyesek igazodnak, mások a szovjeteknél tesznek panaszt. A drezdai találkozón a társországok vezetői már súlyos szemrehányásokkal illetik Dubčeket az „ellenforradalmi jelenségek” elszaporodása miatt. A pártvezetés Dubček körüli „centruma” harapófogóba kerül: mielőtt még kialakult volna a reform koncepciója, a

